

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

1. dubna 2008*

Ve věci C-267/06,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES, podaná rozhodnutím Bayerisches Verwaltungsgericht München (Německo) ze dne 1. června 2006, došlým Soudnímu dvoru dne 20. června 2006, v řízení

Tadao Maruko

proti

Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen,

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení V. Skouris, předseda, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts a L. Bay Larsen, předsedové senátů, K. Schieman, J. Makarczyk, P. Kūris, J. Klučka (zpravodaj), A. Ó Caoimh, P. Lindh a J.-C. Bonichot, soudci,

* Jednací jazyk: němčina.

generální advokát: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
vedoucí soudní kanceláře: J. Swedenborg, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 19. června 2007,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za T. Maruka H. Graupnerem, R. Wintemutem a M. Brunsem, Rechtsanwälte,

- za Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen C. Draws a P. Rammertem, jako zmocněnci, ve spolupráci s A. Bartoschem a T. Gruppem, Rechtsanwälte,

- za nizozemskou vládu C. Wissels, jako zmocněnkyní,

- za vládu Spojeného království V. Jackson, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s T. Wardem, barrister,

- za Komisi Evropských společenství J. Enegrenem a I. Kaufmann-Bühler, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 6. září 2007,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 1 a čl. 2 odst. 2 písm. a) a b) bod i), jakož i čl. 3 odst. 1 písm. c) a odst. 3 směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání (Úř. věst. L 303, s. 16; Zvl. vyd. 05/04, s. 79).

- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi T. Marukem a Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen (Zaopatřovací ústav německých divadelních scén, dále jen „Vddb“) ohledně toho, že mu uvedený zaopatřovací ústav odmítl přiznat vdovecký důchod coby pozůstalostní dávku z povinného systému oborového zaopatření, jehož se účastnil jeho zesnulý partner.

Právní rámec

Právní úprava Společenství

- 3 Bod 13 a 22 odůvodnění směrnice 2000/78 stanoví:

„13. Tato směrnice se nevztahuje na systémy sociálního zabezpečení a sociální ochrany, jejichž dávky nejsou považovány za odměnu ve smyslu příkládaném tomuto výrazu pro účely použití článku 141 Smlouvy o ES, ani na jakýkoli

druh platby státu, jejímž účelem je poskytnutí přístupu k zaměstnání nebo zachování zaměstnání.

[...]

22. Tato směrnice se nedotýká vnitrostátních právních předpisů o rodinném stavu a na něm závislých dávek.“

4 Článek 1 směrnice 2000/78 stanoví:

„Účelem této směrnice je stanovit obecný rámec pro boj s diskriminací na základě náboženského vyznání či víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace v zaměstnání a povolání, s cílem zavést v členských státech zásadu rovného zacházení.“

5 Článek 2 uvedené směrnice stanoví:

„1. Pro účely této směrnice se ‚zásadou rovného zacházení‘ rozumí neexistence jakékoli přímé nebo nepřímé diskriminace na jakémkoli základě uvedeném v článku 1.

2. Pro účely odstavce 1 se:

- a) „přímou diskriminací“ rozumí, pokud se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci na základě jednoho z důvodů uvedených v článku 1;

- b) „nepřímou diskriminací“ rozumí, pokud by v důsledku zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo zvyklosti byla osoba určitého náboženského vyznání nebo víry, určitého zdravotního postižení, určitého věku nebo určité sexuální orientace v porovnání s jinými osobami znevýhodněna, ledaže:
 - i) takové ustanovení, kritérium nebo praxe jsou objektivně odůvodněny legitimním cílem a prostředky k dosažení uvedeného cíle jsou přiměřené a nezbytné, nebo,

[...]“

6 Článek 3 téže směrnice zní:

„1. V rámci pravomocí svěřených Společenství se tato směrnice vztahuje na všechny osoby ve veřejném i soukromém sektoru, včetně veřejných subjektů, pokud jde o:

[...]

- c) podmínky zaměstnání a pracovní podmínky včetně podmínek propouštění a odměňování;

[...]

3. Tato směrnice se nevztahuje na platby jakéhokoli druhu poskytované státními systémy nebo podobnými systémy, včetně systémů státního sociálního zabezpečení a sociální ochrany.

[...]“

- 7 Podle čl. 18 prvního pododstavce směrnice 2000/78 členské státy měly povinnost přijmout právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto směrnicí nejpozději do 2. prosince 2003 nebo, pokud jde o ustanovení obsažená v kolektivních smlouvách, mohly prováděním této směrnice pověřit sociální partnery na jejich společnou žádost. V těchto případech členské státy měly povinnost zajistit, aby nejpozději do 2. prosince 2003 sociální partneři zavedli nezbytná ustanovení dohodou, přičemž byly povinny přijmout všechna nezbytná opatření, která jim umožní kdykoli zaručit výsledky požadované touto směrnicí. Dále měly povinnost o uvedených předpisech neprodleně uvědomit Komisi Evropských společenství.

Vnitrostátní právní úprava

Zákon o registrovaném partnerství

- 8 Ustanovení § 1 zákona o registrovaném partnerství (Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft) ze dne 16. února 2001 (BGBl. 2001 I, s. 266), ve znění zákona ze dne 15. prosince 2004 (BGBl. 2004 I, s. 3396, dále jen „LPartG“), stanoví:

„1) Dvě osoby stejného pohlaví založí registrované partnerství (Lebenspartnerschaft) tak, že obě osobně a v přítomnosti druhého partnera prohlásí, že si přejí po zbytek života žít v registrovaném partnerství (registrované partnerky/registrovaní partneři). Prohlášení nemohou být učiněna s výhradou ani být časově omezena. Prohlášení jsou platná, jestliže jsou učiněna před příslušným orgánem.

2) Registrované partnerství nemůže být platně založeno:

1. s osobou, která není plnoletá, nebo je sezdaná nebo registrovaná s třetí osobou;
2. mezi osobami v přímé příbuzenské linii;
3. mezi pokrevnými sourozenci;
4. odmítnou-li partneři v okamžiku uzavírání registrovaného partnerství převzít na sebe závazky podle § 2.

[...]

9 Ustanovení § 2 LPartG stanoví:

„Registrovaní partneři jsou si navzájem povinováni péčí a podporou a musí přispívat k vzájemnému soužití. Navzájem za sebe nesou odpovědnost.“

10 Ustanovení § 5 uvedeného zákona stanoví:

„Registrovaní partneři mají povinnost přiměřeně přispívat svojí prací a jměním ke krytí nákladů společného soužití. Ustanovení § 1360 odst. 2 a §§ 1360a a 1360b občanského zákoníku, jakož i § 16 odst. 2 se použijí obdobně.“

11 Ustanovení § 11 odst. 1 téhož zákona stanoví:

„Není-li stanoveno jinak, registrovaný partner se považuje za člena rodiny druhého registrovaného partnera.“

Právní úprava vdovského a vdoveckého důchodu

12 Přijetím LPartG německý zákonodárce novelizoval část VI zákoníku sociálního zabezpečení – Zákonné důchodové pojištění (Sozialgesetzbuch VI – Gesetzliche Rentenversicherung).

- 13 Ustanovení § 46 části VI uvedeného zákoníku ve znění účinném od 1. ledna 2005 (dále jen „zákoník sociálního zabezpečení“) stanoví:

„1) Vdovy a vdovci, kteří neuzavřeli nový sňatek, mají po úmrtí pojištěného manžela / pojištěné manželky nárok na malý vdovský nebo vdovecký důchod, splnil/a-li pojištěný manžel / pojištěná manželka požadavek obecně vyžadované minimální doby pojištění. Tento nárok je omezen na dobu nejvýše 24 kalendářních měsíců počínaje měsícem následujícím po úmrtí pojištěného.

[...]

4) Pro účely nároku na vdovský nebo vdovecký důchod se za uzavření manželství považuje rovněž založení registrovaného partnerství a za manželství rovněž registrované partnerství, za vdovu nebo vdovce se považuje rovněž pozůstalý registrovaný partner / pozůstalá registrovaná partnerka a za manžela/manželku rovněž registrovaný partner / registrovaná partnerka. Rozvedení nového manželství odpovídá zrušení nového registrovaného partnerství a prohlášení nového manželství za neplatné odpovídá prohlášení nového registrovaného partnerství za neplatné.“

- 14 Tatáž část VI obsahuje další podobná ustanovení, jimiž se stanoví, že registrované partnerství se považuje za manželství, zejména pak § 47 odst. 4, § 90 odst. 3, § 107 odst. 3 a § 120d odst. 1.

Kolektivní smlouva německých divadel

- 15 Ustanovení článku 1 kolektivní smlouvy německých divadel (Tarifordnung für die deutschen Theater) ze dne 27. října 1937 (*Reichsarbeitsblatt* 1937 VI, s. 1080, dále jen „kolektivní smlouva“) stanoví:

„1) Každá právnická osoba provozující v Německé říši divadlo (provozovatel divadla) má povinnost sjednat pro umělecké pracovníky zaměstnané v divadelním zařízení důchodové a pozůstalostní pojištění v souladu s následujícími ustanoveními a povinnost písemně o něm vyrozumět každého divadelníka.

2) pojišťovací ústav a pojistné podmínky (status) určí ministr národní osvěty a propagandy spolu s dotčenými ministry Německé říše. Určí rovněž datum, od kterého vzniká povinnost sjednat pojištění na základě této smlouvy.

3) Pro účely této smlouvy se za umělecké pracovníky považují osoby kulturně činné, které mají na základě zákona o říšské kulturní komoře (*Reichskulturkammergesetz*) a prováděcích předpisů k tomuto zákonu povinnost být členy říšské kulturní komory (sekce scéna), zvláště pak vedoucí scény, herci, dirigenti, režiséři, dramaturgové, sbormistři, repetitoři, inspicienti, nápověda a osoby v podobném postavení, osoby zodpovědné za technické záležitosti (jako například vedoucí divadelních techniků, dekoratérů, kostymérů a osob v podobném postavení, jsou-li odpovědní za svůj úsek), jakož i umělečtí poradci, sboristé, tanečníci a kadeřníci.“

16 Ustanovení článku 4 kolektivní smlouvy stanoví:

„Umělecký pracovník a provozovatel divadla hradí každý polovinu pojistného. Pojistné odvádí pojišťovacímu ústavu provozovatel divadla.“

Stanovy Vddb

17 Ustanovení článků 27, 32 a 34 stanov Vddb zní:

„Článek 27 – Druhy pojištění a obecné podmínky

1) Pojistnými událostmi zakládajícími nárok na pojistné plnění jsou pracovní neschopnost nebo invalidita, uznání nároku na předčasný důchod, dosažení stanoveného důchodového věku a úmrtí.

2) Ústav na žádost vyplatí [...] coby pozůstalostní dávku [...] vdovský důchod (články 32 a 33), vdovecký důchod (článek 34) [...] účastnil-li se pojištěnec bezprostředně před pojistnou událostí, která zakládá nárok na pojistné plnění, povinného nebo dobrovolného pojištění nebo trvalo-li jeho pojištění a byla dodržena povinná doba pojištění [...].

[...]

Článek 32 – Vdovský důchod

1) Nárok na vdovský důchod má manželka pojištěnce nebo příjemce starobního důchodu, trvalo-li manželství až do dne jeho úmrtí.

[...]

Článek 34 – Vdovecký důchod

1) Nárok na vdovecký důchod má manžel pojištěné nebo příjemkyně starobního důchodu, trvalo-li manželství až do dne jejího úmrtí.

[...]“

18 Článek 30 odst. 5 týchž stanov upravuje způsoby stanovení výše starobního důchodu, která je základem pro výpočet pozůstalostní dávky.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

19 Tadao Maruko založil dne 8. listopadu 2001 na základě § 1 LPartG v původním znění registrované partnerství s jedním z tvůrců divadelních kostýmů.

- 20 Tento byl pojištěný od 1. září 1959 u Vddb a tomuto ústavu dobrovolně platil pojistné i v obdobích, kdy se neúčastnil jeho zaopatřovacího systému povinně.
- 21 Registrovaný partner T. Maruka zemřel dne 12. ledna 2005.
- 22 Dopisem ze dne 17. února 2005 T. Maruko u Vddb zažádal o vdovecký důchod. Vddb jeho žádost zamítl rozhodnutím ze dne 28. února 2005 s odůvodněním, že jeho stanovy nepřiznávají takovou dávku pozůstalým registrovaným partnerům.
- 23 Tadao Maruko podal žalobu k předkládajícímu soudu. Zastává názor, že zamítavé rozhodnutí Vddb porušuje zásadu rovného zacházení, neboť německý zákonodárce od 1. ledna 2005 zavedl takovou rovnost mezi registrovaným partnerstvím a manželstvím zejména tím, že do zákoníku sociálního zabezpečení vložil § 46 odst. 4. Skutečnost, že určité osobě není po úmrtí jejího registrovaného partnera přiznána pozůstalostní dávka za stejných podmínek jako pozůstalému manželovi, je diskriminací na základě sexuální orientace uvedené osoby. Podle T. Maruka je s registrovanými partnery zacházeno méně příznivě než s manžely, přestože jsou si stejně jako manželé povinováni péčí a podporou, zavazují se ke společnému soužití a nesou za sebe navzájem odpovědnost. Režim majetkových poměrů registrovaných partnerů v Německu podle něj odpovídá režimu mezi manžely.
- 24 Předkládající soud se nejprve táže, zda zaopatřovací systém spravovaný Vddb může být považován za státní systém sociálního zabezpečení ve smyslu čl. 3 odst. 3 směrnice 2000/78 a zda tento systém stojí mimo rozsah působnosti této směrnice, přičemž poukazuje na skutečnost, že povinnost účastnit se tohoto zaopatřovacího systému Vddb je uložena zákonem a že v rámci divadelních zařízení neexistuje možnost se na předmětném pojištění dohodnout, což nasvědčuje tomu, že je možné považovat jej

za státní systém sociálního zabezpečení. Dodává však, že divadelní pracovníci mají v době, kdy nevykonávají pracovní činnost, možnost se systému, který je předmětem věci v původním řízení, nadále dobrovolně účastnit, že tento systém je založen na zásadě kapitalizace, že pojistné je z poloviny placeno divadelními zařízeními a z poloviny pojištěnci a že Vddb spravuje a upravuje své činnosti autonomně bez zásahů spolkového zákonodárce.

- 25 Předkládající soud uvádí, že vzhledem ke struktuře Vddb a rozhodujícímu vlivu divadelních zařízení a pojištěnců na jeho fungování je nakloněn úvaze, že uvedený zaopatřovací ústav nespravuje systém, který by bylo možné považovat za státní systém sociálního zabezpečení ve smyslu čl. 3 odst. 3 směrnice 2007/78.
- 26 Předkládající soud si zadruhé klade otázku, zda pozůstalostní dávka, která je předmětem věci v původním řízení, může být považována za případ „odměňování“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. c) směrnice 2000/78, což by odůvodňovalo použití této směrnice. Předkládající soud uvádí, že s ohledem na judikaturu Soudního dvora v zásadě platí, že pozůstalostní dávky spadají pod pojem „odměňování“. Je toho názoru, že tento výklad není zpochybně okolností, že pozůstalostní dávka, která je předmětem věci v původním řízení, není vyplácena pracovníkovi, nýbrž jeho pozůstalému partnerovi, neboť nárok na takovou dávku je výhodou, která pramení z pracovníky účasti na zaopatřovacím systému spravovaném Vddb, čili jeho pozůstalý partner získá nárok na uvedenou dávku na základě pracovního poměru mezi zaměstnavatelem a uvedeným pracovníkem.
- 27 Předkládající soud si zatřetí přeje vědět, zda ustanovení článku 1 ve spojení s čl. 2 odst. 2 písm. a) směrnice 2000/78 brání ustanovením stanov Vddb, podle kterých určitá osoba v případě úmrtí svého registrovaného partnera nepobírá pozůstalostní dávky odpovídající tomu, co pobírá pozůstalý manžel, ačkoli registrovaní partneri žili stejně jako manželé ve svazku, ve kterém mají povinnost vzájemné péče a podpory, formálně založeném na zbytek života.

28 Předkládající soud je toho názoru, že pokud tato věc spadá do rozsahu působnosti směrnice 2000/87 a dochází-li k diskriminaci, může se T. Maruko dovolávat ustanovení této směrnice.

29 Předkládající soud dodává, že na rozdíl od heterosexuálních párů, které mohou uzavřít manželství a případně pobírat pozůstalostní dávku, pojištěnec a žalobce v původním řízení nemohli z důvodu své sexuální orientace v žádném případě splnit podmínku manželství, na jejíž splnění systém sociálního zabezpečení spravovaný Vddb váže přiznání této dávky. Předkládající soud se přitom domnívá, že ustanovení článku 1 a čl. 2 odst. 2 písm. a) směrnice 2000/78 mohou bránit tomu, aby taková ustanovení, jako jsou ustanovení Vddb, omezovala nárok na uvedenou dávku pouze na pozůstalé manžele.

30 Pro případ, že ustanovení článku 1 ve spojení s čl. 2 odst. 2 písm. a) směrnice 2000/78 brání takovým ustanovením stanov, jako jsou ustanovení Vddb, se předkládající soud začtvrté táže, zda je diskriminace na základě sexuální orientace přípustná s ohledem na bod 22 odůvodnění této směrnice.

31 Upozorňuje na skutečnost, že tento bod odůvodnění nebyl přejat do korpusu uvedené směrnice. Klade si otázku, zda je možné, aby takovýto bod odůvodnění zúžil rozsah působnosti směrnice 2000/78. Předkládající soud má za to, že vzhledem k významu zásady rovného zacházení v právu Společenství nelze vykládat body odůvodnění této směrnice extenzivně. Táže se, zda ve věci v původním řízení odmítnutí poskytnout pozůstalostní dávku osobě, jejíž registrovaný partner zemřel, představuje přípustnou diskriminaci, třebaže se zakládá na sexuální orientaci.

32 Zapáté si předkládající soud přeje vědět, zda je na základě rozsudku ze dne 17. května 1990 (C-262/88, Recueil, s. I-1889) nárok na dávky pozůstalým omezen na období

po 17. květnu 1990. Uvádí, že vnitrostátní právní ustanovení, která jsou dotčena původním řízením, vychází z článku 141 ES a že přímého účinku tohoto článku se lze dovolávat až u dávek, na něž vznikl nárok za odpracovaná období následující po 17. květnu 1990. V tomto ohledu odkazuje na rozsudek ze dne 28. září 1994, Coloroll Pension Trustees (C-200/91, Recueil, s. I-4389).

33 Za těchto podmínek se Bayerisches Verwaltungsgericht München rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Jedná se v případě takového povinného systému oborového zaopatření, jakým je v projednávané věci systém spravovaný [Vddb], o systém podobný státním systémům ve smyslu čl. 3 odst. 3 směrnice Rady 2000/78 [...]?
- 2) Zahrnuje pojem odměňování ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. c) směrnice 2000/78/ES [...] plnění poskytovaná pozůstalým ve formě vdovského, popřípadě vdoveckého důchodu, organizací spravující povinný zaopatřovací systém?
- 3) Brání článek 1 ve spojení s čl. 2 odst. 2 písm. a) směrnice 2000/78/ES [...] takovým ustanovením stanov doplňkového zaopatřovacího systému, podle kterých registrovaný partner po smrti svého partnera nedostane žádné pozůstalostní dávky odpovídající pozůstalostním dávkám poskytovaným manželům, ačkoliv registrovaný partner stejně jako manželé žije v trvalém formálně založeném svazku, v němž jsou si partneři povinováni vzájemnou péčí a podporou?
- 4) Je v případě kladných odpovědí na předcházející otázky přípustná diskriminace na základě sexuální orientace s ohledem na bod 22 odůvodnění směrnice 2000/78/ES [...]?

- 5) Byl by nárok na pozůstalostní dávky omezen na základě výše [uvedené judikatury] Barber na období po 17. květnu 1990?“

K předběžným otázkám

K první, druhé a čtvrté otázce

- ³⁴ Podstatou první, druhé a čtvrté otázky předkládajícího soudu, na které je třeba podat společnou odpověď, je, zda pozůstalostní dávka přiznaná v rámci takového systému oborového zaopatření, jaký spravuje Vddb, spadá do rozsahu působnosti směrnice 2000/78.

Vyjádření předložená Soudnímu dvoru

- ³⁵ Pokud jde o první a druhou položenou otázku, Vddb má za to, že systém, který spravuje, je zákonným systémem sociálního zabezpečení a že vyplácení pozůstalostní dávky, která je předmětem původního řízení, nemůže být považováno za „odměňování“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. c) směrnice 2000/78. Tato dávka tedy stojí mimo rozsah působnosti uvedené směrnice.
- ³⁶ Na podporu svého tvrzení Vddb zejména zdůrazňuje, že je veřejnoprávní organizací, která je součástí spolkové veřejné správy, a že zaopatřovací systém, který je

předmětem původního řízení, je zákonem upraveným povinným systémem. Dodává, že kolektivní smlouva má sílu zákona, že byla spolu se stanovami Vddb začleněna do smlouvy o sjednocení ze dne 31. srpna 1990 a že povinnost účastnit se pojištění se vztahuje na obecně definované kategorie pracovníků. Pozůstalostní dávka, která je předmětem původního řízení, se podle ní neváže přímo k určitému povolání, ale je spojena s obecnými požadavky sociální povahy. Nezávisí přímo na odpracované době a výpočet její výše se neodvíjí od výše poslední dosažené mzdy.

- 37 Komise naopak zastává názor, že pozůstalostní dávka, která je předmětem původního řízení, spadá do rozsahu působnosti směrnice 2000/78, neboť je přiznávána z titulu pracovního poměru mezi určitou osobou a jejím zaměstnavatelem, který si vynucuje povinnou účast zaměstnance na systému Vddb. Výše uvedené dávky je podle Komise stanovena v závislosti na době trvání pojistného vztahu a zaplaceného pojistného.
- 38 Co se týče čtvrté položené otázky, T. Maruko i Komise zdůrazňují, že bod 22 odůvodnění směrnice 2000/78 nebyl vtělen do žádného z článků této směrnice. Tadao Maruko zastává názor, že kdyby měl zákonodárce Společenství v úmyslu vyloučit z rozsahu působnosti uvedené směrnice veškeré dávky vázané na rodinný stav, byl by text tohoto bodu převzat do zvláštního ustanovení v korpusu uvedené směrnice. Podle Komise tento bod odůvodnění pouze vyjadřuje nedostatek pravomoci Evropské unie ve věcech rodinného stavu.
- 39 Vddb a vláda Spojeného království mají zejména za to, že bod 22 odůvodnění směrnice 2000/78 obsahuje jednoznačnou a obecnou výjimku a že stanoví rozsah působnosti této směrnice. Jsou toho názoru, že se směrnice nevztahuje na ustanovení vnitrostátního práva týkající se rodinného stavu ani na dávky, které jsou na něm závislé, což je podle nich případ pozůstalostních dávek, které jsou předmětem původního řízení.

Odpověď Soudního dvora

- 40 Z článku 3 odst. 1 písm. c) a odst. 3 směrnice 2000/78 vyplývá, že se uvedená směrnice vztahuje na všechny osoby ve veřejném i soukromém sektoru, včetně veřejnoprávních subjektů, pokud jde mimo jiné o podmínky odměňování, a že se nevztahuje na platby jakéhokoli druhu poskytované státními systémy nebo podobnými systémy, včetně systémů státního sociálního zabezpečení a sociální ochrany.
- 41 Rozsah působnosti směrnice 2000/78 musí být chápán s ohledem na uvedená ustanovení vykládaná ve spojení s bodem 13 odůvodnění této směrnice tak, že do něj nespádají systémy sociálního zabezpečení a sociální ochrany, jejichž dávky nejsou považovány za odměnu ve smyslu příkládaném tomuto výrazu pro účely použití článku 141 ES, ani za jakýkoli druh platby státu, jejímž účelem je poskytnutí přístupu k zaměstnání nebo zachování zaměstnání.
- 42 Je tedy třeba určit, zda pozůstalostní dávka vyplácená z takového systému oborového zaopatření, jako je systém spravovaný Vddb, může být považována za „odměnu“ ve smyslu článku 141 ES.
- 43 Tento článek stanoví, že odměnou se rozumí obvyklá základní či minimální mzda nebo plat a veškeré ostatní odměny, jež zaměstnavatel přímo nebo nepřímo, v hotovosti nebo v naturáliích vyplácí zaměstnanci v souvislosti se zaměstnáním.
- 44 Jak Soudní dvůr již judikoval (viz rozsudek ze dne 6. října 1993, Ten Oever, C-109/91, Recueil, s. I-4879, bod 8, a rozsudek ze dne 28. září 1994, Beune, C-7/93, Recueil,

s. I-4471, bod 21), skutečnost, že určité dávky jsou vypláceny až po skončení pracovního poměru, nevylučuje, že mohou mít povahu „odměny“ ve smyslu článku 141 ES.

⁴⁵ Soudní dvůr tak uznal, že pozůstalostní důchod přiznávaný na základě profesního důchodového systému vytvořeného kolektivní smlouvou spadá do rozsahu působnosti tohoto článku. Dále k tomu uvedl, že okolnost, že uvedený důchod není z definice vyplácen pracovníkovi, ale pozůstalému, nemůže tento výklad zpochybnit, neboť takováto dávka má svůj původ v účasti manžela pozůstalého na systému, takže na ni pozůstalý získává nárok v rámci pracovního poměru mezi zaměstnavatelem a uvedeným manželem a je mu vyplácena z titulu manželova zaměstnání (viz výše uvedený rozsudek Ten Oever, body 12 a 13; výše uvedený rozsudek Coloroll Pension Trustees, bod 18; rozsudek ze dne 17. dubna 1997, Evrenopoulos, C-147/95, Recueil, s. I-2057, bod 22, a ze dne 9. října 2001, Menauer, C-379/99, Recueil, s. I-7275, bod 18).

⁴⁶ Krom toho pro účely posouzení, zda starobní důchod, na základě něhož je případně vypočítána výše pozůstalostní dávky, jako je tomu ve věci v původním řízení, spadá do rozsahu působnosti článku 141 ES, Soudní dvůr upřesnil, že mezi kritérii, která uznal v jednotlivých případech, ve kterých rozhodoval o kvalifikaci důchodového systému, může být jediným rozhodným kritériem to, zda je starobní důchod pracovníkovi vyplácen z titulu pracovního poměru k jeho zaměstnavateli, tj. kritérium zaměstnání vycházející z vlastního znění uvedeného článku (viz v tomto smyslu výše uvedené rozsudky Beune, bod 43; Evrenopoulos, bod 19; ze dne 29. listopadu 2001, Griesmar, C-366/99, Recueil, s. I-9383, bod 28; ze dne 12. září 2002, Niemi, C-351/00, Recueil, s. I-7007, body 44 a 45, jakož i ze dne 23. října 2003, Schönheit a Becker, C-4/02 a C-5/02, Recueil, s. I-12575, bod 56).

⁴⁷ Je nasnadě, že toto kritérium nemůže být výlučné, neboť důchody vyplácené zákonými systémy sociálního zabezpečení mohou zcela nebo zčásti zohlednit odměňování

pracovní činnosti (výše uvedené rozsudky Beune, bod 44; Evrenopoulos, bod 20; Griesmar, bod 29; Niemi, bod 46, jakož i Schönheit a Becker, bod 57).

- 48 Nicméně důvody sociální politiky, důvody organizace státu, etické důvody nebo i rozpočtové důvody, které hrály nebo mohly hrát roli při nastavení systému vnitrostátním zákonodárcem, nemohou převážet, je-li důchod přiznáván pouze určité kategorii pracovníků, odvíjí-li se přímo od odpracované doby a je-li jeho výše počítána na základě poslední dosažené mzdy (výše uvedené rozsudky Beune, bod 45; Evrenopoulos, bod 21; Griesmar, bod 30; Niemi, bod 47, jakož i Schönheit a Becker, bod 58).
- 49 Pokud jde o povinný systém oborového zaopatření spravovaný Vddb, je třeba zaprvé uvést, že jeho základem je pracovní kolektivní smlouva, jejímž cílem je, podle informací poskytnutých předkládajícím soudem, vytvořit doplněk k sociálním dávkám, na něž vzniká nárok na základě obecné vnitrostátní právní úpravy.
- 50 Zadruhé je nesporné, že uvedený systém je financován výlučně pracovníky a zaměstnavateli daného oboru, přičemž je vyloučen jakýkoli příspěvek z veřejných finančních prostředků.
- 51 Zatřetí ze spisu vyplývá, že uvedený systém je podle článku 1 kolektivní smlouvy určen uměleckým pracovníkům zaměstnaným v některém z divadel provozovaných v Německu.

- 52 Jak generální advokát uvedl v bodě 70 svého stanoviska, k přiznání nároku na pozůstalostní dávku je třeba, aby manžel osoby, které má být dávka vyplácena, byl před svojí smrtí pojištěn u VddB. Účast na systému je povinná pro umělecké pracovníky německých divadel. Rovněž se jej účastní některé osoby, které se dobrovolně rozhodnou pro účast na systému VddB, přičemž takováto dobrovolná účast je možná, pokud dotyčné osoby mohou prokázat, že předtím byly po určitý počet měsíců zaměstnány některým z německých divadel.
- 53 Tito povinně a dobrovolně pojištění tedy představují zvláštní kategorii pracovníků.
- 54 Krom toho, pokud jde o kritérium, že se důchod musí přímo odvíjet od odpracované doby, je třeba poukázat na to, že podle čl. 30 odst. 5 stanov VddB je výše starobního důchodu, který je základem pro výpočet výše pozůstalostní dávky, určována podle délky účasti pracovníka na systému, přičemž toto řešení je logickým důsledkem struktury předmětného systému oborového zaopatření, který počítá, jak bylo zdůrazněno v bodech 52 a 53 tohoto rozsudku, se dvěma typy účasti na pojištění.
- 55 Pokud jde o výši uvedeného starobního důchodu, není tato výše stanovena zákonem, ale je podle čl. 30 odst. 5 stanov VddB počítána na základě celkové částky pojistného, které zaměstnanec platil po dobu své účasti, na které se uplatní aktualizací koeficient.
- 56 Z toho vyplývá, jak uvedl generální advokát v bodě 72 svého stanoviska, že nárok na pozůstalostní dávku, která je předmětem původního řízení, vyplývá z pracovního poměru registrovaného partnera pana Maruka, a že tedy musí být kvalifikována jako „odměna“ ve smyslu článku 141 ES.

- 57 Tento závěr není zpochybněn faktem, že Vddb je veřejnoprávním subjektem (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Evrenopoulos, body 16 a 23) ani tím, že účast na systému, v rámci něhož vzniká nárok na pozůstalostní dávku, která je předmětem původního řízení, je povinná (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 25. května 2000, Podesta, C-50/99, Recueil, s. I-4039, bod 32).
- 58 Pokud jde o význam bodu 22 odůvodnění směrnice 2000/78, uvádí se v něm, že tato směrnice se nedotýká vnitrostátních právních předpisů o rodinném stavu a na něm závislých dávek.
- 59 Platí, že rodinný stav a dávky, které z něj vyplývají, jsou v pravomoci členských států, do které právo Společenství nezasahuje. Je však třeba připomenout, že členské státy musí při uplatňování uvedené pravomoci dodržovat právo Společenství, zejména pak ustanovení o zásadě nediskriminace (viz obdobně rozsudky ze dne 16. května 2006, Watts, C-372/04, Sb. rozh. s. I-4325, bod 92, a ze dne 19. dubna 2007, Stamatelaki, C-444/05, Sb. rozh. s. I-3185, bod 23).
- 60 Vzhledem k tomu, že taková pozůstalostní dávka, jako je dávka, která je předmětem původního řízení, byla kvalifikována jako „odměna“ ve smyslu článku 141 ES a spadá do rozsahu působnosti směrnice 2000/78 z důvodů vyložených v bodech 49 až 57 tohoto rozsudku, nemůže bod 22 odůvodnění směrnice 2000/78 zpochybnit její použití.
- 61 Za těchto podmínek je na první, druhou a čtvrtou otázku třeba odpovědět tak, že pozůstalostní dávka přiznaná v rámci takového systému oborového zaopatření, jaký spravuje Vddb, spadá do rozsahu působnosti směrnice 2000/78.

Ke třetí otázce

- 62 Svou třetí otázkou se předkládající soud táže, zda článek 1 ve spojení s čl. 2 odst. 2 písm. a) směrnice 2000/78 brání takové právní úpravě, jaká je předmětem původního řízení, podle které pozůstalému registrovanému partnerovi není po smrti jeho partnera vyplácena pozůstalostní dávka odpovídající pozůstalostní dávce poskytované pozůstalému manželovi, ačkoli registrovaní partneři stejně jako manželé žili v trvalém formálně založeném svazku, v němž jsou si partneři povinováni vzájemnou péčí a podporou.

Vyjádření předložená Soudnímu dvoru

- 63 Tadao Maruko a Komise mají za to, že odmítnutí přiznat pozůstalostní dávku, která je předmětem původního řízení, pozůstalým registrovaným partnerům je nepřímou diskriminací ve smyslu směrnice 2000/78, vzhledem k tomu, že dvě osoby stejného pohlaví nemohou v Německu uzavřít manželství, a tedy nemohou získat tuto dávku, která je poskytována výhradně pozůstalým manželům. Jsou toho názoru, že registrovaní partneři a manželé se nacházejí v právně srovnatelném postavení, které odůvodňuje přiznání uvedené dávky pozůstalým registrovaným partnerům.
- 64 VdB tvrdí, že neexistuje žádná ústavou založená povinnost zacházet s registrovaným partnerstvím z hlediska sociálního práva nebo důchodového pojištění totožně jako s manželstvím. Registrované partnerství je instituce *sui generis* a představuje nový osobní stav. Z německé právní úpravy nelze vyvozovat žádnou povinnost rovného zacházení mezi registrovanými partnery a manželi.

Odpověď Soudního dvora

- 65 Podle článku 1 směrnice 2000/78 je jejím účelem stanovit obecný rámec pro boj s diskriminací na základě náboženského vyznání či víry, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace v zaměstnání a povolání, s cílem zavést v členských státech zásadu rovného zacházení.
- 66 Podle článku 2 uvedené směrnice se „zásadou rovného zacházení“ rozumí neexistence jakékoli přímé nebo nepřímé diskriminace na jakémkoli základě uvedeném v článku 1 této směrnice. Článek 2 odst. 2 písm. a) směrnice 2000/78 stanoví, že přímou diskriminací se rozumí, pokud se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci na základě jednoho z důvodů uvedených v článku 1 této směrnice. Odstavec 2 písm. b) bod i) téhož článku 2 stanoví, že k nepřímé diskriminaci dochází tehdy, když v důsledku zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo zvyklosti může být osoba určitého náboženského vyznání nebo víry, určitého zdravotního postižení, určitého věku nebo určité sexuální orientace znevýhodněna v porovnání s jinými osobami, ledaže takové ustanovení, kritérium nebo praxe jsou objektivně odůvodněny legitimním cílem a prostředky k dosažení uvedeného cíle jsou přiměřené a nezbytné.
- 67 Z informací obsažených v předkládacím rozhodnutí vyplývá, že Spolková republika Německo od roku 2001, tj. roku nabytí účinnosti LPartG v původním znění, pozměnila svůj právní řád tak, aby osobám téhož pohlaví bylo umožněno žít ve svazku, ve kterém jsou si vzájemně povinovány péčí a podporou, formálně založeném na zbytek života. Tím, že se uvedený členský stát rozhodl neumožnit těmto osobám uzavírat manželství, které zůstává vyhrazeno osobám opačného pohlaví, zavedl pro osoby stejného pohlaví odlišný režim – registrované partnerství, jehož podmínky byly postupně přizpůsobeny podmínkám uplatňovaným pro manželství.

- 68 Předkládající soud k tomu uvádí, že zákon ze dne 15. prosince 2004 přispěl k postupnému přiblížení režimu zavedeného pro registrované partnerství k režimu, kterým se řídí manželství. Německý zákonodárce tímto zákonem novelizoval část VI zákonníku sociálního zabezpečení – Zákonné důchodové pojištění zejména tím, že do § 46 této části doplnil odstavec 4, z něhož vyplývá, že registrované partnerství se pro účely vdovského, případně vdoveckého, důchodu ve smyslu tohoto ustanovení považuje za manželství. Obdobné změny byly provedeny v jiných ustanoveních části VI.
- 69 Předkládající soud má za to, že vzhledem k tomuto sblížení manželství a registrovaného partnerství, které považuje za postupné zrovnoprávnění a které podle něj vychází z režimu založeného LPartG, zejména pak z novelizace provedené zákonem ze dne 15. prosince 2004, registrované partnerství, třebaže není totožné s manželstvím, staví osoby téhož pohlaví, pokud jde o pozůstalostní dávku, která je předmětem původního řízení, do situace srovnatelné se situací manželů.
- 70 Konstatuje však, že na základě ustanovení stanov Vddb je tato pozůstalostní dávka poskytována pouze pozůstalým manželům a registrovaným partnerům je upírána.
- 71 V tomto případě je tedy s registrovanými partnery zacházeno, pokud jde o uvedenou pozůstalostní dávku, méně příznivě než s pozůstalými manžely.
- 72 Pokud předkládající soud rozhodne, že pozůstalí manželé a pozůstalí registrovaní partneři jsou, pokud jde o tuto pozůstalostní dávku, ve srovnatelné situaci, pak musí být taková právní úprava, jaká je předmětem původního řízení, považována za právní úpravu, která zakládá diskriminaci na základě sexuální orientace ve smyslu článku 1 a čl. 2 odst. 2 písm. a) směrnice 2000/78.

73 Z výše uvedeného vyplývá, že na třetí otázku je třeba odpovědět tak, že článek 1 ve spojení s čl. 2 odst. 2 písm. a) směrnice 2000/78 brání takové právní úpravě, jaká je předmětem původního řízení, podle které pozůstalému registrovanému partnerovi není po smrti jeho partnera vyplácena pozůstalostní dávka odpovídající pozůstalostní dávce poskytované pozůstalému manželovi, ačkoli ve vnitrostátním právu registrované partnerství staví osoby téhož pohlaví, pokud jde o pozůstalostní dávku, která je předmětem původního řízení, do situace srovnatelné se situací manželů. Je na předkládajícím soudu, aby ověřil, zda je pozůstalý partner v situaci srovnatelné se situací manžela, který pobírá pozůstalostní dávku stanovenou systémem oborového zaopatření, spravovaným Vddb.

K páté otázce

74 Svou pátou otázkou se předkládající soud táže, zda v případě, že Soudní dvůr rozhodne, že směrnice 2000/78 brání takové právní úpravě, jaká je předmětem původního řízení, je třeba časově omezit nárok na pozůstalostní dávku, která je předmětem původního řízení, konkrétně na období po 17. květnu 1990 na základě výše uvedené judikatury Barber.

Vyjádření předložená Soudnímu dvoru

75 Vddb zastává názor, že věc, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek Barber, je z faktického a právního hlediska odlišná od věci v původním řízení, a že směrnicí 2000/78 nelze přiznat zpětný účinek tím, že bude rozhodnuto, že se tato směrnice použije k datu předcházejícímu uplynutí lhůty k jejímu provedení do vnitrostátních právních řádů členských států.

- 76 Komise zastává názor, že není namístě na pátou otázku odpovídat. Má za to, že věc, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek Barber, je z faktického a právního hlediska odlišná od věci v původním řízení, a zdůrazňuje, že směrnice 2000/78 neobsahuje žádné ustanovení, které by se odchylovalo od zásady zákazu diskriminace na základě sexuální orientace. Upřesňuje, že na rozdíl od věci v původním řízení stály ve věci, ve které byl vydán výše uvedený rozsudek Barber, v popředí zájmu finanční následky, které by mohl mít nový výklad článku 141 ES. Uvádí k tomu, že v situaci, kdy LPartG nabyt účinnosti až 1. srpna 2001 a německý zákonodárce od 1. ledna 2005 nastolil v oblasti systému sociálních pojištění rovné zacházení mezi registrovaným partnerstvím a manželstvím, nepůsobí zohlednění takovéto rovnosti v systémech oborového zaopatření těmto systémům finanční problémy.

Odpověď Soudního dvora

- 77 Z judikatury vyplývá, že Soudní dvůr může výjimečně s ohledem na závažné dopady, které by jeho rozsudek mohl mít na minulost, omezit možnost dotčených osob dovolávat se výkladu určitého ustanovení, který Soudní dvůr učinil v rámci řízení o předběžné otázce. O takovémto omezení může rozhodnout pouze Soudní dvůr v samotném rozsudku, jímž se rozhoduje o požadovaném výkladu (viz zejména výše uvedený rozsudek Barber, bod 41, a rozsudek ze dne 6. března 2007, Meilicke a další, C-292/04, Sb. rozh. s. I-1835, bod 36).
- 78 Ze spisu nevyplývá, že by hrozilo, že finanční rovnováha takového systému, jako je systém spravovaný VdB, bude zpětně destabilizována, když účinky tohoto rozsudku nebudou omezeny v čase.
- 79 Z výše uvedeného vyplývá, že na pátou otázku je třeba odpovědět tak, že není namístě omezit časové účinky tohoto rozsudku.

K nákladům řízení

80 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení vzhledem ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

- 1) Pozůstalostní dávka přiznaná v rámci takového systému oborového zaopatření, jaký spravuje *Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen*, spadá do rozsahu působnosti směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání.

- 2) Článek 1 ve spojení s čl. 2 odst. 2 písm. a) směrnice 2000/78 brání takové právní úpravě, jaká je předmětem původního řízení, podle které pozůstalému registrovanému partnerovi není po smrti jeho partnera vyplácena pozůstalostní dávka odpovídající pozůstalostní dávce poskytované pozůstalému manželovi, ačkoli ve vnitrostátním právu registrované partnerství staví osoby téhož pohlaví, pokud jde o pozůstalostní dávku, která je předmětem původního řízení, do situace srovnatelné se situací manželů. Je na předkládajícím soudu, aby ověřil, zda je pozůstalý partner v situaci srovnatelné se situací manžela, který pobírá pozůstalostní dávku stanovenou systémem oborového zaopatření, který spravuje *Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen*.

Podpisy.